

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็น
ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร
Participatory Action Research of Community Product Development
Model of Local wisdom at Khlong Bang Bon Herbal Community
Enterprise Group in Bangkok

ณรงค์ โพธิ์พูกษานันท์¹ พิมพ์พิชา หยิมการุณ²

Narong Phophueksanand¹ Pimpitcha Yimgarund²

Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Thailand¹

Bang Khurat Municipality, Nonthaburi, Thailand²

E-mail: narong.p@rmutp.ac.th¹,

E-mail: bangkurud2558@hotmail.com²

บทคัดย่อ

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) เครื่องมือวิจัย คือ การจัดเวทีเสวนา การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก กิจกรรมสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของนักวิจัยและกลุ่มเป้าหมายคือสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า จากการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร มีความร่วมมือในการดำเนินงาน มีความเสียสละ มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเข้าสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ส่วนรูปแบบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่า ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นไปตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือ (มผช.) นั้น สมาชิกกลุ่มต้องมีความรู้ความเข้าใจและความสำคัญเกี่ยวกับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นปัจจัยหลัก และมีกระบวนการเลือกสรรผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมแก่การพัฒนาโดยการมีส่วนร่วม

และยอมรับของสมาชิกกลุ่ม ประกอบกับการดำเนินการเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์จะต้องสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานโดยมีการตรวจสอบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในทุกขั้นตอน

คำสำคัญ : สมุนไพร, ผลิตภัณฑ์ชุมชน, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Abstract

The Research Titled model for developing local wisdom community products of the Khlong Bang Bon Herbal Community Enterprise Group Bangkok. It was participatory action research. The research tool was organizing a forum observation in-depth interview activities create collaborative learning among researchers and the target group is members of the Khlong Bang Bon Herbal Community Enterprise Group Bangkok.

The research results found that from the analysis of the group's potential in developing community products. Khlong Bang Bon Herbal Community Enterprise Group Bangkok. There was cooperation in operations. There was sacrifice is determined to develop community products to meet community product standards. As for the format for product development, it was found that in developing community products to meet community product standards or (MPS), group members must had knowledge, understanding and importance of community product standards as the main factor. And there was a process for selecting products suitable for development with the participation and acceptance of group members. In addition, the operations for product development must be consistent with standard criteria, with product development being monitored at every step.

Keywords: herbs, community products, local wisdom, Participatory research

บทนำ

การพัฒนาประเทศส่วนมากมักมีการขับเคลื่อนโดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชากรในประเทศ อยู่ดี กินดี มีอาชีพ รายได้และมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ ผ่านโครงการต่าง ๆ ที่ดำเนินการโดยมีหน่วยงาน องค์กรในการกำกับของรัฐเป็นหน่วยขับเคลื่อน ดังจะเห็นได้ในช่วงระยะที่ผ่านมา ตั้งแต่รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ให้การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนา คุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีอาชีพ มีความอยู่ดีที่ผ่าน โครงการไทยเข้มแข็ง เป็นต้น และรัฐบาลต่อมาขับเคลื่อนสนับสนุน ในขณะที่การส่งเสริม สนับสนุนให้ประชากรในชนบทหรือชุมชนต่าง ๆ มีงานทำ มีรายได้โดยการนำทรัพยากรในชุมชนมาสร้างมูลค่า เกิดเป็นสินค้าออกจำหน่าย เช่น โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ One Tambon One Product (OTOP) ที่เกิดจากการขับเคลื่อนและสานต่อการดำเนินงานที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554, 2549 เป็นต้นมา ที่มุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาเครือข่ายชุมชนภายใต้รากฐานของความรู้สมัยใหม่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย และความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อสร้างสินค้าให้มีคุณภาพและมูลค่าสูง รวมทั้งการสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554, 2549, : 81) ซึ่งแต่ละชุมชนที่มีศักยภาพ มีองค์ความรู้ มีทรัพยากรและได้รับการสนับสนุนด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ชุมชน และเอกชน สามารถรวมกลุ่มกันสร้างโอกาสในการทำงานในลักษณะกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งที่ผ่านมาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการณรงค์ให้แต่ละชุมชนหมู่บ้านมีการรวมกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจเพื่อนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นสินค้าจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ

การพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) อยู่ในห้วงเวลาของการปฏิรูปประเทศเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานหลายด้านที่สั่งสมมานาน ท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดมากขึ้น การแข่งขันด้านเศรษฐกิจจะเข้มข้นมากขึ้นสังคมโลกจะมีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกันมากขึ้นเป็นสภาพไร้พรมแดน การพัฒนาเทคโนโลยีจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่าง

รวดเร็วและจะกระทบชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม และการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมาก ขณะที่ประเทศไทยมีข้อจำกัดของปัจจัยพื้นฐาน เชิงยุทธศาสตร์เกือบทุกด้าน และจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2560 : 1)

ผลจากการให้ความสำคัญในด้านของการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจทำให้ปัจจุบันประเทศไทยมี จำนวนกลุ่มอาชีพ และกลุ่มวิสาหกิจที่เกิดจากการรวมตัวกันของชุมชนแต่ละชุมชนในการสร้างงาน สร้างอาชีพทั้งประเทศมีอัตราที่สูงขึ้นตามลำดับ โดยจำนวนกลุ่มอาชีพและจำนวนสมาชิกเปรียบเทียบตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2550-2553 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยปี พ.ศ. 2553 มีจำนวนกลุ่มอาชีพเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.38 โดยจำนวนกลุ่มอาชีพในประเทศไทยมีทั้งสิ้น 7,452 กลุ่ม ดังแผนภูมิจำนวนกลุ่มอาชีพ และสมาชิกเปรียบเทียบตั้งแต่ปี พ.ศ.2550-2553 (กรมบัญชีสหกรณ์, 2554) เช่นเดียวกันกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร เป็นกลุ่มหนึ่งที่รวมตัวจากหมอชาวบ้าน และแพทย์แผนไทย ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรสมุนไพร และหลักสูตรแพทย์แผนไทยจากกระทรวงสาธารณสุข รวมตัวกันจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร ในการประกอบส่งเสริม สนับสนุน การใช้สมุนไพรเพื่อสุขภาพ และจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรเช่น สมุนไพรฟ้าทะลายโจร น้ำมันนวดปวดเมื่อย เช่น น้ำมันเหลือง น้ำมัน กระดุกไก่ดำ น้ำมันเขียว และสมุนไพรเพื่อสุขภาพอื่น ๆ อีกมาก แต่ทว่าผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน ยังไม่ได้รับการยอมรับในด้านของคุณภาพการผลิตจากมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ซึ่งส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกเหนือจากรายได้จากการจำหน่ายสมุนไพร ดังนั้นทีมนักวิจัยได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวจึงได้ทำการศึกษาวิจัยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ สมุนไพรสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน เพื่อมุ่งค้นหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนอันนำไปสู่การสร้างจุดเด่นและจุดขายของสินค้า ต่อยอดผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีอยู่เดิมสู่สากล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอนกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อค้นหารูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสุขภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อค้นหาข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การแปรรูปสมุนไพรเพื่อสุขภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร

ระเบียบวิธีวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิดการวิจัยและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล (2006) ได้กล่าวว่า “หลาย ๆ คนกลับมาใช้ชีวิตอย่างคนจน ซึ่งเป็นการปรับตัวเข้าสู่คุณภาพ และการลงมือทำด้วยความมีเหตุมีผล เป็นคุณค่าของเศรษฐกิจพอเพียง” (สุเมธ ตันติเวชกุล. อ้างถึงใน เปี่ยมศักดิ์ คุณากรประทีป, 2006.) ในด้านเศรษฐกิจ “ถ้าหากว่าเรารู้จักประหยัด อดออม ใช้จ่ายได้พอดีตัว ไม่สร้างหนี้สินที่เกินความจำเป็น ไม่เน้นในเรื่องของความทะเยอทะยาน ความฟุ้งเฟ้อ เราก็จะมีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจที่ดี ทุกคนมีพอกิน พอใช้ รู้จักแบ่งปัน เราก็จะสามารถที่จะสร้างความสุขให้แก่ตนเองได้” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2017 อ้างถึงใน ณรงค์ โพธิ์พูกษานันท์ และวริศรา ยั่งยืนประเสริฐ, 2566)

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นสิ่งที่องค์กร หน่วยงานในภาคธุรกิจไม่ว่าจะเป็นระดับใดพึงตระหนักถึงเพื่อการได้มาซึ่งการยึดครองส่วนแบ่งทางการตลาด โดยมีผู้ให้คำจำกัดความของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไว้หลายประการสอดคล้องกับที่ สุทธิศักดิ์ กลิ่นแก้ว ณรงค์, (2558) ได้กล่าวว่า กลยุทธ์การพัฒนา ผลิตภัณฑ์ใหม่ การปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้น เป็นสิ่งที่จำเป็นที่ผู้ประกอบการต้องทำ ผู้ประกอบการบางส่วน อาจจะใช้วิธีผลิตสินค้าใหม่ ออกสู่ตลาด และวางจำหน่ายในบางพื้นที่เพื่อทดลองตลาด ติดตามความ เคลื่อนไหวของสินค้า ประเมินความพึงพอใจของลูกค้าก่อนที่จะผลิตวางจำหน่าย ซึ่งปัจจุบัน ผลิตภัณฑ์

ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้รับความสนใจจากผู้บริโภคมากขึ้น จึงทำให้ผู้ประกอบการชุมชนหลายรายเข้ามาแข่งขันกันในตลาดมากขึ้น มุ่งเน้นการนำเอาสิ่งที่มีอยู่ หรือวัตถุดิบที่สามารถ หาได้ในชุมชน มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของแต่ละท้องถิ่นให้มีคุณภาพและสามารถเข้าถึงความต้องการ ของผู้บริโภคในทิศทางที่ดีขึ้น (สุทธิศักดิ์ กลั่นแก้วณรงค์, 2558)

แนวคิดเกี่ยวกับบรรจุกัญชีเพื่อการตลาด

การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้ได้มาซึ่งผลตอบรับจากผู้บริโภคผ่านการซื้อผลิตภัณฑ์นอกจากคุณสมบัติพื้นฐานของผลิตภัณฑ์ การได้รับความไว้วางใจจากผู้บริโภคจากการรับรองคุณภาพมาตรฐานของผลิตภัณฑ์จากหน่วยงานที่เป็นที่น่าเชื่อถือแล้ว การจัดการด้านบรรจุกัญชียังเป็นปัจจัยทางการตลาดที่สามารถส่งเสริมการขายและการยอมรับจากผู้บริโภค ซึ่งในการพัฒนาบรรจุกัญชีมูลเหตุเกี่ยวกับการพัฒนาบรรจุกัญชีประกอบด้วย 3 ประการคือ (1) มูลเหตุภายนอกองค์กรเกิดจากการสภาวะของคู่แข่งจะต้องมีการพัฒนาบรรจุกัญชีเพื่อดึงหรือยึดตลาดให้นานที่สุด (2) มูลเหตุจากภายในองค์กร เพื่อการยกระดับคุณภาพสินค้าและสร้างมูลค่าเพิ่ม (3) มูลเหตุจากเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาไปสู่พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และข้อควรรู้ก่อนเลือกบรรจุกัญชีในการขนส่งสินค้า ที่กล่าวว่ววิธีเลือกบรรจุกัญชีในการขนส่งสินค้าให้ได้ประสิทธิภาพ ต้องพิจารณาถึงขนาด รูปร่าง น้ำหนัก และความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการขนส่ง สำหรับการขนส่งสินค้านั้น ปัจจัยที่ควรให้ความสำคัญอย่างมาก คือบรรจุกัญชี เพราะถือเป็นอีกหนึ่งด้านในการปกป้องสินค้า ช่วยลดความเสียหายขณะขนส่ง (บริษัท กรีนไฟเบอร์ จำกัด, 2567)

แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) คือเครื่องหมายที่สามารถแสดงได้เฉพาะผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองแล้วเท่านั้น ซึ่งเป็นโครงการมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) กระทรวงอุตสาหกรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ “ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้รับการรับรองและแสดงเครื่องหมายการรับรอง เพื่อส่งเสริมด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย และสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ (สำนักงานบริหารมาตรฐาน 3 สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม, 2550)

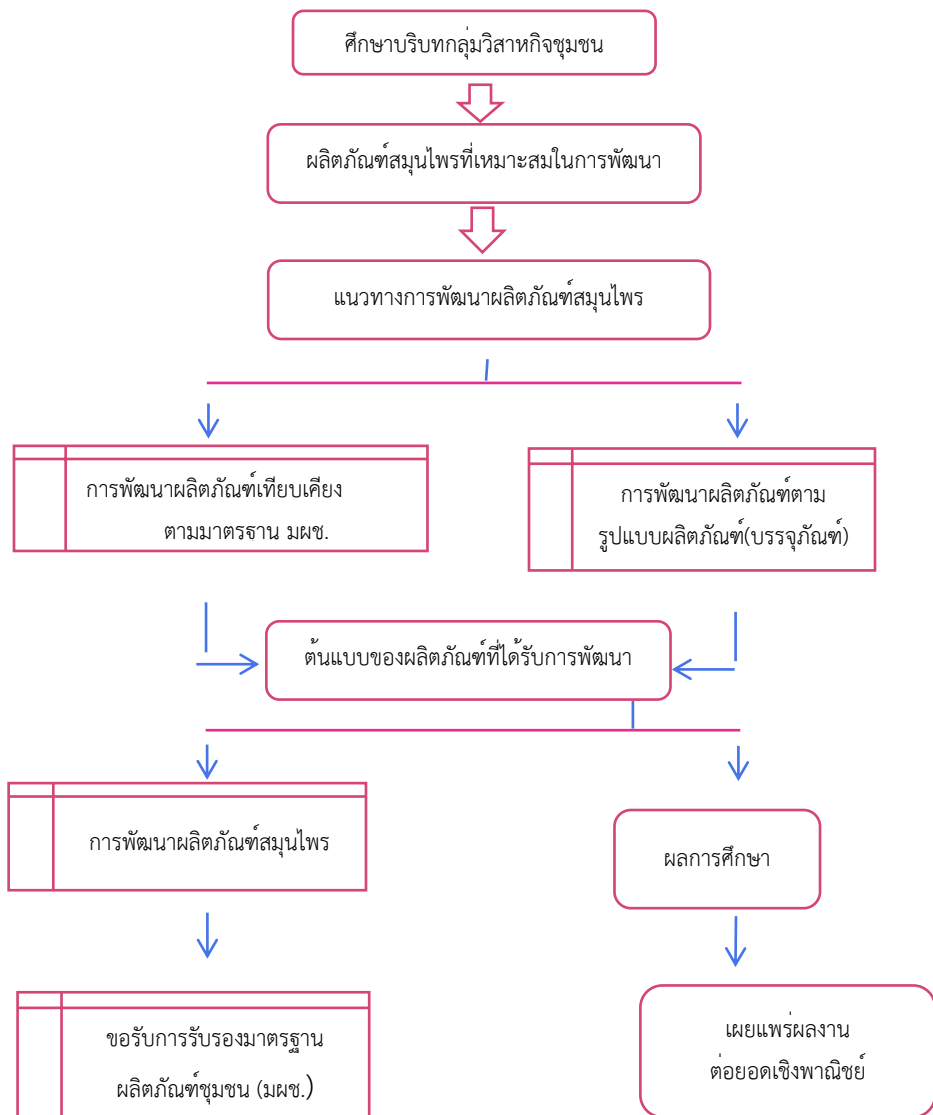
แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยที่เหมาะสมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ดังที่ โกวิทช์ พวงงาม (2562) กล่าวว่า จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมในมิติของผู้มีอำนาจในการตัดสินใจดังกล่าว เป็นการให้ความสำคัญเกี่ยวกับอำนาจของบุคคล กลุ่ม และองค์กรในการตัดสินใจดำเนินการอย่างใด อย่างหนึ่งด้วยตนเอง ทั้งอำนาจตัดสินใจในการกำหนดการพัฒนา อำนาจตัดสินใจในการบริหาร และการจัดการในการพัฒนา เพื่อผลการพัฒนานั้น จะได้สอดคล้องกับความต้องการของตนเองและชุมชนได้

อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับกาลเวลาแต่ละยุคแต่ละสมัยอีกด้วย หากจะกล่าวว่าการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม (Teamwork) ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนา ก็คงไม่แปลก เพราะการมีส่วนร่วมทำให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนร่วมทั้งหมดสามารถเข้าใจสถานการณ์ของงานโดยภาพรวมทั้งหมด โดยเฉพาะการทำให้รู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงาน กลุ่ม องค์กรที่อยู่ในกระบวนการคิดริเริ่มตัดสินใจ วางแผนงาน และดำเนินงาน เป็นต้น (โกวิทช์ พวงงาม, 2562 : 212)

อาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่การระบุปัญหา การดำเนินการติดตามผลจนถึงขั้นประเมินผล โดยการวิจัยจะประกอบด้วยปฏิบัติการ (action) และการมีส่วนร่วม (participation) เป็นองค์ประกอบสำคัญ ปฏิบัติการหมายถึงกิจกรรมที่โครงการต้องการดำเนินการ และเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านใดด้านหนึ่ง ส่วนการมีส่วนร่วมหมายถึงการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุก ๆ ฝ่าย ได้แก่วิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์ แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และดำเนินการจนสิ้นสุด การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงได้นำแนวคิด 2 ประการดังกล่าวมาผสมผสานกัน (สุรางค์ จันทวานิช, 2556)

1. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 : กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ผู้วิจัยได้เลือกใช้ในการศึกษาครั้งนี้ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร และเครือข่ายสมาชิกที่เกี่ยวข้อง ที่มีรายชื่อในทะเบียน สำมะโนครัวประชากร พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่าง จากจำนวนประชาชนที่มีรายชื่อในทะเบียนสำมะโนครัวประชากร พักอาศัย อยู่ในเขตบางบอน และเขตใกล้เคียง กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัย ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของกลุ่มประชากร ที่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำนวน 40 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ในการ วิจัยเชิงปริมาณ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเป็นแบบสำรวจ (Check List) เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 แบบสอบถามการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อใช้ประกอบการอภิปรายผล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับร่างให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ และ ปรับปรุงแก้ไข และนำแบบสอบถาม ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับประชากรกลุ่ม ตัวอย่างจริง จำนวน 30 ชุด เพื่อทดสอบความ เชื่อมั่นด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) โดยได้ค่าความความ เชื่อมั่นภาพรวมของแบบสอบถามเท่ากับ .920

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง โดยมอบให้ประธาน วิสาหกิจชุมชน กรรมการวิสาหกิจชุมชน และผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง หากกลุ่มตัวอย่างไม่สามารถอ่านเขียนได้ ผู้วิจัยจะอำนวยความสะดวกโดยการอ่าน

แบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบ ได้แบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 40 ฉบับ คิดเป็น ร้อยละ 92.5 ของแบบสอบถามทั้งหมดที่แจกไป ผู้วิจัยตรวจสอบและคัดเลือก แบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์ เพื่อนำไปวิเคราะห์ผลตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปโดยสถิติที่ใช้ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ การแจกแจง ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์ข้อมูลการแปรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร โดยมีทีมนักวิจัยจากนักวิชาการ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร และเครือข่ายสมาชิกที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเน้นให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการร่วมกันแสดงความคิดเห็น นำเสนอข้อมูล แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างการเรียนรู้ผ่านเวทีเสวนา รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม และการจัดให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ จากการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานของผู้ที่ประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการประกอบการ โดยมีกระบวนการในการวิจัยคือ (1) ศึกษาบริบทกลุ่มในชุมชนและตัวผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม (2) การค้นหาแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (3) การทดลองพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวทางและตามความต้องการของกลุ่มภายใต้บริบทของ มผช. (4) การนำต้นแบบผลิตภัณฑ์สู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (5) ศึกษาแนวทางของการพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่การรับรองมาตรฐาน มผช. (6) สรุปผลการศึกษาและเผยแพร่ผลงานต่อยอดเชิงพาณิชย์

การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ

ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ลงพื้นที่ภาคสนาม (Field Study) สัมภาษณ์ บันทึกข้อมูล ประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เป็นต้น

ประชากรและกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรบางบอนกรุงเทพมหานคร โดยมีหมอพื้นบ้าน แพทย์แผนไทย เป็นต้น วิธีการสุ่ม

ตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling หรือ SRS) เป็นการศึกษาวิจัยเชิงลึก มุ่งเน้นการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์ สร้างแบบสัมภาษณ์จากการสังเคราะห์ และพัฒนาข้อคำถามจากการทบทวนเอกสาร แนวคิด วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group)

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ จากเอกสารงานวิจัย การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ส่วนสังเคราะห์ข้อมูลนั้นเน้นวิธีการแสวงหาความรู้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อเสริมการวิจัยเชิงปริมาณให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยจะ ดำเนินการภายหลังจากที่ได้ข้อมูลเชิงปริมาณมาแล้ว ทำการวิเคราะห์ แนวคิดการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร พื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อใช้รักษา ตนเอง ครอบครัวและช่องทางจำหน่าย ตลอดจนเห็นคุณค่าและเพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ลงพื้นที่ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร เพื่อรวบรวมข้อมูลและนัดประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อสร้างความเข้าใจในการเก็บรวบรวมข้อมูล นำผลการ ศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้เป็นรูปธรรม ต่อยอดเชิงพาณิชย์ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

ผลของการวิจัยภายใต้เรื่องรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดย การมีส่วนร่วมของกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร ด้วยเครื่องมือการจัดเวทีเสวนา การจัดกลุ่มถ่ายทอด วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล การ สัมภาษณ์เชิงลึก ภายใต้งานตอนการดำเนินงานคือ (1) เตรียมความพร้อมทีมนักวิจัยชุมชน และสร้างความเข้าใจของทีมนักวิจัยชุมชน (2) ลงพื้นที่เก็บข้อมูล (3) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อ หาแนวทางการแปรรูปพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร (4) พัฒนาดันแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพร (5) สรุปผลและเผยแพร่ในเวทีสาธารณะซึ่งผลของการศึกษา จากวัตถุประสงค์ของการ

วิจัยเพื่อศึกษาศักยภาพการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอนกรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร มีการรวมกลุ่มของหมอพื้นบ้าน แพทย์แผนไทย ศักยภาพการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มสมุนไพร และเป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการแปรรูปสมุนไพรและการแปรรูปสมุนไพรอื่น ๆ เพื่อสุขภาพโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาพยาบาลเบื้องต้นแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรรักษาโรคอย่างเดี่ยว ผลการวิจัยยังพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถสร้างรายได้ด้วยการต่อยอดเชิงพาณิชย์ จำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพรเพื่อสุขภาพหลายชนิด ตามสถานที่ต่าง ๆ อาทิ สำนักงานเขตบางบอน กรุงเทพมหานคร และออกบูธจำหน่ายในงานสำคัญต่าง ๆ ทั่วกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ผ่านมา ทำให้กลุ่มหมอพื้นบ้าน แพทย์แผนไทยรวมกลุ่มกันคว่ำศึกษาสมุนไพรที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น แปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อการปฐมพยาบาลเบื้องต้น และเพื่อการดูแลสุขภาพตนเองและครอบครัว ต่อมาได้รับความสนใจจากสมาชิกเพิ่มขึ้นจึงจัดจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ สร้างความเข้มแข็งในชุมชนต่อไป

ด้านของผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและจัดจำหน่ายมีผลิตภัณฑ์หลัก 3 ชนิดคือ น้ำมันเหลืองสมุนไพร น้ำมันเขียวและสมุนไพรฟ้าทะลายโจร ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้เพื่อสุขภาพและเพื่อจำหน่ายเป็นสินค้าชุมชนทั้งในและนอกเขตพื้นที่ ที่สมาชิกของกลุ่มผลิตขึ้นมา โดยมีจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ชุมชนที่แตกต่างจากวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ เช่นน้ำมันเหลืองสมุนไพร จะมีความหอมให้ความรู้สึกเป็นธรรมชาติ แปรรูปจากน้ำมันมะพร้าว และเมื่อใช้นวดหรือทาถูที่บริเวณปวดเมื่อย สมุนไพรน้ำมันเหลือง จะช่วยให้ผ่อนคลายและลดอาการคัดจากการกักตักของแมลง (สัมภาษณ์นางละออ พุกขภากร, กรรมการวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร, วันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2566)

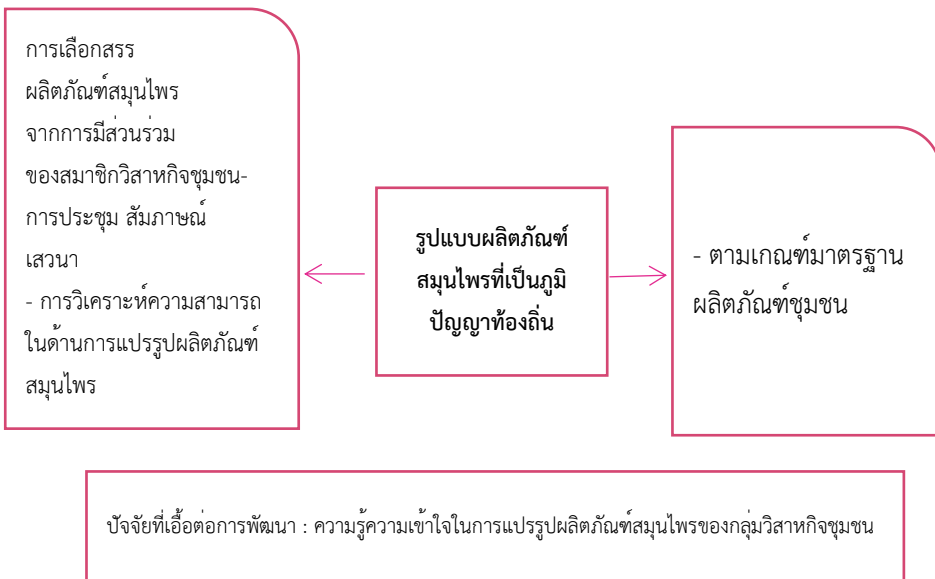

ภาพที่ 2 การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อคัดเลือกผลิตภัณฑ์สมุนไพร

จากผลของการวิจัยในประเด็นของศักยภาพการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอนนั้น จากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) และการจัดกลุ่มเพื่อวิเคราะห์ตนเองโดยใช้เทคนิค swot ด้วยการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร พบว่า ในด้านของจุดแข็ง (s) กลุ่มมีความสามัคคีมาก มีองค์ความรู้ในเรื่องของสมุนไพร ภูมิปัญญาท้องถิ่น จุดอ่อน (w) การกำหนดเวลาว่างในการทำงานที่บางครั้งไม่พร้อมกัน เวลาว่างไม่ตรงกัน เขตพื้นที่ใน กรุงเทพมหานครหนาแน่น โอกาส (o) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในชุมชนมีศูนย์สมุนไพรที่สามารถนำมาเป็นวัตถุดิบได้จำนวนมาก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในตำบลและผู้นำชุมชนให้การสนับสนุนการดำเนินงานบ่มเพาะสมุนไพร และอุปสรรค (t) ขั้นตอนการติดต่อกับการขอจดเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายจดทะเบียน และการกำหนดมาตรฐานต่าง ๆ ของผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีหลายขั้นตอน

จากการวิเคราะห์การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร ในด้านการดำเนินงานด้วยเทคนิค swot พบว่า ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานครหลายผลิตภัณฑ์ อาทิ น้ำมันเหลืองสมุนไพร มันเขียว และสมุนไพรฟ้าทะลายโจร มีปัจจัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและแนวทางในการดำเนินงานคือ กลุ่มสมาชิกชุมชนต้องมีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร เข้าใจขั้นตอนข้อกำหนดในการผลิต

สมุนไพร ตามเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) จากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม การพัฒนากระบวนการผลิตและรูปแบบของบรรจุภัณฑ์ให้มีความเหมาะสมตามเกณฑ์มาตรฐาน (สัมภาษณ์ นายประดิษฐ์ เพิ่มแสงสุวรรณ, ประธานวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร, 4 เมษายน พ.ศ. 2566) ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 3 รูปแบบการผลิตสมุนไพรชุมชนคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร

จากภาพประกอบที่ 2 จะเห็นได้ว่า การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร จากการศึกษาความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนแล้ว พบว่าปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้ได้มาตรฐานคือ ความรู้ความเข้าใจเรื่องสมุนไพร เช่น สรรพคุณ ประโยชน์และโทษของสมุนไพร เป็นต้น ขั้นตอนของเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ การสร้างจุดเด่นและแผนการตลาด การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การออกแบบ จะต้องเข้าใจถึงวิธีการและขั้นตอนวิธีการผลิต

เป็นต้น โดยการสร้างให้เกิดความรู้ความเข้าใจของสมาชิกในเรื่องของสมุนไพร การแปรรูปสมุนไพร การจัดจำหน่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลกับหน่วยงานอื่น เป็นต้น

การอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร สามารถตอบตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาประเด็นที่ 1 ที่ว่าเพื่อศึกษาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม พบว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีศักยภาพของกลุ่มในด้านของความสนใจ ความสามัคคี กรรมการวิสาหกิจชุมชนหรือแกนนำกลุ่มมีความเสียสละ มีความรู้เรื่องของสมุนไพรรวมทั้งสมาชิกกลุ่มเองมีองค์ความรู้เรื่องของสมุนไพรพื้นบ้านและสามารถนำสมุนไพรมาแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อต่อยอดจัดจำหน่าย สร้างรายได้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทำให้กลุ่มมีศักยภาพเพียงพอในระดับหนึ่งของการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร และมีเงินปันผลให้กับสมาชิก นอกเหนือจากการส่งเสริมทางด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อกำหนดและความขั้นตอนต่าง ๆ ของการขอรับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้รับความมั่นใจจากผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในการให้การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมในการส่งเสริมด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายและสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ (สำนักงานบริหารมาตรฐาน 3 สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม, 2550)

รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่ารูปแบบของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือกระบวนการเลือกสมุนไพร ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมแก่การพัฒนาตามเกณฑ์มาตรฐาน และการตรวจติดตามผลผลิต ซึ่งประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบกฎเกณฑ์การขอรับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจุดมุ่งหมายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในภาพรวมและศักยภาพความพร้อมของกลุ่มในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่ง

สอดคล้องกับอัจฉรา จิตตลดากร และคณะ (2551) ที่ศึกษาโครงการการศึกษารูปแบบ และปัจจัยความสำเร็จของการเกษตรแบบมีสัญญาในการผลิตพืชของไทย พบว่า อุปสรรค และปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาความสำเร็จของการเกษตรแบบมีสัญญาในการผลิตพืชของไทยคือ ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการต่าง ๆ ทั้งทางด้านของการผลิตและการจัดการ รวมทั้งความรู้ความเข้าใจในกระบวนการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการทำ การเกษตรแบบมีสัญญากับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ค้นหาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการแปรรูปสมุนไพรเพื่อสุขภาพของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำ ชุมชน รวมทั้งประชาชนในเขตบางบอน กรุงเทพมหานคร นั้นได้ให้ความสำคัญในการแปรรูปพืชสมุนไพรเพื่อสุขภาพ เพราะชุมชนมี พืชสมุนไพรหลากหลายชนิดถือได้ว่า มีความหลากหลายด้านชีวภาพพืชสมุนไพร เช่น ขมิ้น ไพล ตรีโครัมมะกรูด เป็นต้น เสนอ แผนพัฒนาชุมชนในเขตบางบอน กรุงเทพมหานคร และนำผลิตภัณฑ์ชุมชนจัดจำหน่ายต่อยอดเชิงพาณิชย์ ผู้วิจัยจึง ร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนำในการแปรรูปพืชสมุนไพร จำนวน 3 กิจกรรม ได้แก่ การทำน้ำมันนวดมะรุมเพื่อสุขภาพ น้ำมันเหลือง และน้ำยาสระผม มะรูด และได้ร่วมกันออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้เกิดความน่าสนใจ เกิดมูลค่าเพิ่ม ในตัวผลิตภัณฑ์ และยังพบว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในการแปรรูป ผลิตภัณฑ์สมุนไพร และมีแนวทางในการจัดหางบประมาณโดยมีการปรึกษากับผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งกลุ่มผู้นำก็ได้ให้ความสำคัญและกำลังจะผลักดันให้เป็นสินค้าชุมชน และยกระดับคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นไปตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคลองบางบอน กรุงเทพมหานคร โดยผลของการดำเนินโครงการวิจัยที่ผ่านมา เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม

วิสาหกิจชุมชน แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรชุมชน เพื่อให้ได้การยอมรับและรับรองตามเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อความเชื่อมั่นของผู้บริโภคและผลของแผนการตลาดต่อไป กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร ตามเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรในสำนักงานเขตบางบอน กรุงเทพมหานครและหน่วยงานอื่น ๆ และหน่วยงานภาครัฐ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความสำคัญต่อการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรพื้นบ้านตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

เพื่อพัฒนาการทำวิจัยและพัฒนานวัตกรรมชุมชนท้องถิ่นให้ความเห็นเป็นรูปธรรม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรมีห้องปฏิบัติการทดลอง ห้องผลิตสมุนไพรให้ได้มาตรฐานแพทย์แผนไทยเข้ามาตรวจสอบเพิ่มเติม นอกจากนี้ในด้านของผลิตภัณฑ์ชุมชน คือการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ที่ทันสมัย มีรายละเอียดในผลิตภัณฑ์ให้ครบถ้วน พร้อมทั้งข้อควรระวัง ในการบริโภคสมุนไพรด้วย ซึ่งสามารถนำประเด็นดังกล่าว เป็นโจทย์วิจัยต่อไป และส่งเสริมให้ผู้ผลิตมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและพัฒนากลุ่มให้ได้รับรับมาตรฐานอาหารและยา (อย.)

References

- Puang-ngam, G. (2019). *Self-management of communities and localities* (2nd ed.). Thammasarn.(in thai)
- Cooperative Auditing Department. (2011a). *Cooperative information utilizing IT* [Online system]. Retrieved April 9, 2023, from <http://www.cad.go.th> (in thai)
- Tonkla Archeep Project. (2009). Retrieved December 12, 2009, from <http://www.tonklaarcheep.com>] (in thai)
- Potprakasan, N., & Yongyingprasert, W. (2023). Knowledge management of local wisdom in processing moringa oil products by the Bang Bon herbal group, following the philosophy of sufficiency economy to

- Pracharat markets. *Journal of Arts Management*, 7(3), July–September.
(in thai)
- Green Fiber Co., Ltd. (2024, January 30). Tips to know before choosing packaging for product transportation. *Green Fiber*. Retrieved from <https://greenfiberhardboard.com/ways-to-choose-productpackaging-in-a-logistics-system/> (in thai)
- Community Enterprise Promotion Act of 2005 (B.E. 2548). Extracted from the *Government Gazette, General Announcement Edition*, 122(6 ง), January 18, 2005. (in thai)
- Klin Kaewnarong, S. (2015). Packaging design to promote OTOP products. *Journal of the Department of Science Service*, 63(199), 19–21. (in thai)
- Chantawanich, S. (2013). **Data analysis in qualitative research** (11th ed.). Chulalongkorn University Press. (in thai)
- Klangraphan, S. (2008). Guidelines for developing occupational groups in the cooperative village project area towards self-management organizations in San Kamphaeng and Mae On districts, Chiang Mai. Office of Research Fund. (in thai)
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2017). *Draft 20-year strategic plan* [Online]. Retrieved from www.nesdb.go.th (in thai)
- Office of Lampang Provincial Industry, Industrial Promotion Division. (2010). **Supporting documents for training on community product standards**. Lampang Provincial Industry Office. (in thai)

- Bureau of Standard Management 3, Ministry of Industry. (2007). What are community product standards? *Exporter and Executive Magazine, 21*(489). (in thai)
- Jittaladakorn, A., & colleagues. (2008). A study project on models and success factors of contract farming in crop production in Thailand. Office of Research Fund. (in thai)
- Pruksakorn, L. (2023, April 4). Personal communication. (in thai)
- Permsangsuwan, P. (2023, April 4). Personal communication. (in thai)